

Kako se zidala gradska kuća?

Danas je gradska kuća nesumnjivi simbol Subotice. To je objekat kojim se van Subotice stvara slika o našem gradu, to je mesto koje najčešće pokažemo prijateljima i gostima prispelim iz daleka. Njena monumentalnost i kitnjavost za sve prave Subotičane predstavlja jedan poseban utisak, osećaj koji se ne retko izražava rečima "naša gradska kuća".

O tome da je ovaj objekat treća subotička gradska kuća na istom mestu, o tome ko su njeni projektanti, koliko je visok toranj itd. znaju već i subotički vrapci. Manje je poznato kako su njenu gradnju doživljavali Subotičani pre osamdeset i kusur godina. Prelistavajući mesečnik "Neven" nailazimo na niz interesantnih i široj javnosti nepoznatih podataka.

Junski broj "Nevena" iz 1908. godine doneo je prve podatke o početku radova. "Na glavnome trgu vidimo od prije nekoliko dana velik i bučan rad. Ruši se stara gradska kuća, koja je prije 80 godina sazidana i od tog doba sve do sada je služila cilu opštinu. No, postala je već premala, te je odlučeno da se podigne misto ove veća i modernija palača. Zato su sada svi uredi primišćeni u novi lokal građanske škole, a stari gradski dom se je počeo rušiti, da se posli toga na istom mistu opočne zidanje novog."

Sledeća vest se pojavila tek aprila naredne, 1909. godine. U tekstu "Nova varoška kuća" nalazimo i razloge za zastoje u radovima. "Kao što smo već javljali stara varoška kuća je još jesenas srušena, da se misto nje podigne nova u vrednosti priko 2 milijuna kruna. Prošla zima je odviše jaka i dugačka bila, te zidanje za to doba nije baš ni malo napridovalo. Sada je puklo proliće i pokazao se je na mistu ruševina neobičan život i buka. Stotine radnika marljivo radi, a temelji nove varoške kuće se pomalo dižu iz zemlje."

Naredni, majski broj "Nevena" zabeležio je sledeće: "... Sada je zidanje već toliko napridovalo, da su zidovi na 4 - 5 meteri uzdignuti više zemlje. Posao divno napriduje, mada su poduzetnici imali dosta veliki neprilika na onoj strani prema pošti, jer su našli na piskovito misto i tu morali prvo sa jelićima učvrstiti pod, što je zauzelo mnogo vrmena i troška."

Ovom veću nastaje pauza u izveštavanju o izgradnji nove gradske kuće koja će potrajati više od godinu dana. Tek u avgustovskom broju "Nevena" 1910. godine posredno novinar govori o radovima u centru grada povezujući ih sa Kursalonom (Velikom terasom) na Paliću. "Nova varoška kuća, koja će stojati najmanje 2 miliona kruna, tako je smlačena da se sad svaki stidi od nje. Ali ova se još barem ne počinje rušiti, nego ona sa kojom su hteli Palić ukrasiti i podići na visinu svitskog kupatila, ne samo da je besprimerno neukusna, nego se još ni nedovršena počela rušiti, te su je sa jedne strane potpačiti na veću slavu našeg Palića."

Sledeći broj "Nevena" je za kratko prekinuo kritički intonirane tekstove o novoj gradskoj kući, da bi objavio da je 20. avgusta, na dan sv. Stipana postavljen veliki pozlaćeni krst na gradsku kuću, koji je posvetio Pajo Kujundžić, plebanoš u crkvi sv. Đurđa.

Oktobarski broj "Nevena" nastavlja sa kritikama svega vezanog za i oko gradske kuće. "Nova varoška kuća se dovršiva sa velikom žurbom. Radi se tamo danju i noću, pa još i nediljom. Dne 25.9. u veče u osam sati su se zapalile lampe na samom trgu prid njom i premda je nedilja bila počeli su kidati asfalt na očigled hiljade motrioca. Mi doduše ne nosimo katolicizam za šeširo, ali držimo da se ovako ipak ne bi smili obeščastiti nediljni norma - dani, jer će se onda na koncu ispostaviti da je skoro čista katolička varoš iz komedije metnila krst na onu ogromnu zgradu. Tako se čuje da će se za koji dan trgovine useliti. No, uredi će ištom o novoj godini biti u njoj namišćani."

Novembarski broj nastavlja sa kritikama, koje su, izgleda, bile vezane za velika sredstva koja su utrošena u gradnju novog zdanja. "Nova gradska kuća se sve većma i većma pokaziva, jer se odnašaju ona silna građevna oruđa iz njezine okolice. No čim postaje čistije oko nje, time se bolje vidi kako je nesrično uzidano u nju 2 miliona kruna."

Zimska pauza u građevinskim radovima je prekinula izveštavanje "Nevena" o gradskoj kući. Aprilski broj 1911. godine vraća se, sada već možemo reći omiljenoj temi, finansiranju objekta. U tekstu pod naslovom "Gdi su naši milijuni" se kaže: "Jedan milijun i sedamsto hiljada kruna je dato na novu varošku kuću, a 30. ožujka ove godine, uz veliko stenjanje općinara (poslanika - prim. autora) ponovo je dato 524.000 K, daklem svega određeno je na novu varošku kuću 2,224.000 K... Jedan virilista u nekom bogatijem društvu reko je ovo: "Ako svi hoće kao ja, evo potpisujem 10.000 K da sastavimo potrebiti novac, pa da porušimo novu varošku kuću, da se ne sramotimo snjom." Na svu sreću nije se našao dovoljan broj ovakvih "oduševljenih" poštovalaca novog zdanja, pa je zgrada dočekala i današnje dane.

Kritizerstvo "Nevena" se nije moglo zaustaviti na zgradi, pa kada je ona završena spolja, prenelo se na okolinu gradske kuće. Tako u septembarskom broju 1911. godine čitamo: "Okolica nove varoške kuće je uređena za parkiranje (parkove - prim. autora) i potpuno je zasuta sa piskom, što vitar digne, pa tako čitave oblakove razasipa."

Kada su unutar objekta počeli sa radom opštinski činovnici kritika se preselila na unutrašnjost gradske kuće. Novembarski broj piše sledeće: "Kod nove varoške kuće sto i sto nevolja. Na jednom mistu gdi su peći, zaboravljeno je

da se naprave vrata, kudan će se iznašati otpaci, var i razne nečistoće. Valjalo je provaliti zid, te napraviti vrata. Malanje je tako loše, da se satire sa zidova, pa kad je velika gužva unutra, onda izgledaju oni što iziđu van, kao kakvi molerski šegrti. Malter na nebrojeno mesta otpada. Stepence su na jednom mistu, kada su nešto veći teret nosili gori, popuštale, pa su samo potpačivanjem sačuvane od srušenja. Križ je sasma zahrđao, pa su ga sada skinuli da ga ponovo pozlate."

Poslednji broj 1911. godine zabeležio je i nešto lepo: "Na sat varoške kuće metnili su bojadisane lampe, koje se nadaleko vide."

"Nevenovo" izveštavanje o gradnji gradske kuće završilo se u broju 39, 1912. godine, kada je zabeleženo da je 15. septembra svečano posvećena gradska kuća, i da je na Paliću tim povodom održan banket za 450 osoba.

Bez obzira na tadašnje "Nevenove", i ne samo njegove kritike, gradska kuća je nastavila da živi sa i među Subotičanima, da bi postala ono sa početka teksta - simbolom grada.

autor teksta Mirko Grlica